

Kirkko ja ihmisoikeudet

Esitelmä Pietarin valtion yliopiston kansainvälisten suhteiden tiedekunnassa konferenssissa ”Uskonto nykyaikaisissa kansainvälisissä suhteissa: Ihmisoikeudet ja uskonto”.
23.11.2007

Martti Hirvonen
kirkkoherra Turun Katariinanseurakunta
rovasti

Ihminen jumalan kuvana

Luomisen perusteella jokaisella ihmisellä on yhtäläinen oikeus elämään, henkiseen ja aineelliseen kasvuun, koulutukseen ja kehittymiseen. Raamatun alkulehdiltä on luettavissa ihmisoikeuksien perustava lähtökohta: Jumala sanoi: ”Tekkäämme ihminen, tekkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. 1. Moos. 1:26–27

Jumala antoi valtuudet ja oikeudet ihmiselle viljellä ja varjella koko luomakuntaa, josta ihminen on myös vastuussa Jumalalle ja kanssaihmiä kohtaan. Ihmisen tulee muistaa tämä kaksoisnäköala: toiminnastaan hän on velvollinen tekemään tiliä ensisijaisesti Jumalalle mutta hänen on myös otettava huomioon lähimmäinen sekä luonto kaikkine ilmiöineen ja moninaisine muotoineen. Luomakunnallakin on siis oma oikeudellinen asemansa Jumalan antaman asetuksen perusteella. Mikäli ihminen ei hoida vastuullisesti tehtävänsä Jumalan työtoverina, niin luonto alkaa oireilla ja seurauksena on pahimmillaan ekologinen kriisi kuten viime vuosina olemme havainneet ja minkä olemme oikeastaan vasta vähitellen havahtuneet huomaamaan.

Ihmisen jatkuva houkutus on kohottaa itsensä Jumalan kaltaiseksi ja hänellä on kiusaus nousta tietämään hyvä ja paha, jotka kuuluvat vain Jumalan omaan hallinta-alueeseen. – Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä. Herra Jumala sanoi ihmiselle: ”Saat vapaasti syödä puutarhan kaikista puista. Vain siitä puusta, joka antaa tiedon hyvästä ja pahasta, älä syö, sillä sinä päivänä, jona siitä syöt, olet kuoleman oma.” 1 Moos. 2: 15–17.

Erilaisiin filosofioihin perustuvat yli-ihmisopit ovat täysin vastakkaisia Raamatun luomiskertomukselle, missä ihmisen vastuu ja rajat on asetettu pysyväksi ohjeeksi kaikkia aikoja varten. Esim. Friedrich Nietzschen (1844–1900) yli-ihmisoppi (Übermensch) on osaltaan traagisella tavalla johtanut moniin rikkomuksiin ihmisyyttä vastaan. Kansallissosialismi on omaksunut vaikutteita Nietzscheiltä ja yli-ihmisoppi on vaikuttanut moniin internetin käyttäjiin, jotka ovat sotkeutuneet valheen verkkoihin ja ryhtyneet väkivaltaisiin tekoihin lähimmäisiä kohtaan ja usein tuhoten myös oman ainutkertaisen elämänsä. (Näin tapahtui Suomessakin 7.11.2007, jolloin nuori mies surmasi koulutovereitaan, koulun rehtorin ja terveydenhoitajan Etelä-Suomessa rauhallisena pidetyllä maaseudulla).

Silloin kun ihminen asettuu joko toisen ihmisen yläpuolelle tai jopa huutaa mielellään: Minä olen jumala!, hän syyllistyy teologisessa mielessä vakavaan ihmisoikeusrikkomukseen, jolla on aina

tuhoa tuottavat seuraukset. Kirkolla itselläänkin on taipumus ja harhakuvitelma asettua annetun kristillisen tradition yläpuolelle nykytrendejä seuraten. Jonkin vähemmistön miellyttämiseksi kirkko voi luopua omasta uskonperinnöstä saavuttaakseen marginaaliryhmän suosion. Tällöin huomaamatta takaovesta hiipii sisälle oppi: minä tiedän, mikä on ihmisille parasta, mitä päätän ja säädän, kuten haluan.

Tällöin ns. uudistajat esiintyvät avantgardisteina kun taas perinteiseen kahden tuhat vuoden vanhaan kirkon uskonoppiin nojautuvat luokitellaan säälittäviksi vanhoillisiksi konservatiiveiksi, jotka eivät ole ajan tasalla! Avantgardistit eivät myöskään katso riittävästi ympärilleen eivätkä ota huomioon mitä muut ajattelevat kirkon uskoon keskeisesti kuuluvista opillisista kysymyksistä ja moraaliseettisistä johtopäätöksistä.

Ekumeenikkona, kristittyjen yhteyden ystävänä ja rakennusmiehenä olen huolissani sellaisesta kehityksestä, joka pirstoo jo ennestään varsin hajanaista kristikuntaa uusien painotusten ja muoti-ilmiöiden puristuksessa.

[On ehkä uskallettua tässä yhteydessä viitata kirkon näkökulmasta paljon surua, tuskaa ja murhetta tuottaneen Vladimir Iljits Leninin lausahdukseen oman aikansa venäläisille taiteen ja kirjallisuuden avantgardisteille: Hyvät herrat, pidän enemmän klassikoista!]

Perinteen puolustus ja ihmisen oikeudet

Kirkon perinteen yhteinen talletus ja siinä pysyminen ovat kestävä lähtökohta myös oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiselle, sosiaalieettiselle työlle. Perinne ja uudistu täydentävät toisiaan. Kirkollinen ykseys on myös äärimmäisen olennaista ja tärkeää ja kuten monet tietävät, kirkollinen yhteys voi onnistua vaikeissakin oloissa kun on hyvää tahtoa ja todellista sydänten halua kohdata toinen osapuoli, kiinnostua hänestä ja rakentaa vilpittömästi yhteyttä. Vuodesta 1970 alkanut dialogi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän Ortodoksisen kirkon välillä on tästä hyvänä osoituksena. Viime vuoden konferenssissa dosentti Risto Cantell, Suomen ev.lut. kirkon ulkoasianjohtaja, piti seikkaperäisen esitelmän metropoliitta Nikodimin (vv.1929—1978) ekumeenisesta toiminnasta myös luterilais-ortodoksineuvottelujen kannalta.

Klassinen esimerkki ihmisoikeuksien esille tuomisesta on Vanhan testamentin profeetta Aamoksen (v. 750 vaiheilla eKr.) manifesti, julistus. Profeetta Aamoksella on sekä vakava varoitus että lupaus ja lohdutus.

Ensiksi varoituksen sanat kohdistuvat niille, jotka eivät noudata oikeutta.

”Näin sanoo Herra: He myyvät rehellisen rahasta ja köyhän kenkäparista.

He polkevat heikot maan tomuun ja ajavat vähävaraisten asiat umpikujaan. Isä ja poika käyvät saman naisen luona ja häpäisevät näin minun pyhän nimeni. Pantiksi otetuilla vaatteilla heitä lojuu jokaisen alttarin ympärillä, he juovat pyhäkössä viiniä, jonka ovat velallisiltaan korkoina kiristäneet.” Aamos 2: 6b-8

”Voi teitä, jotka teette lainkäytöstä katkeraa koiruohoa ja jätätte heitteille oikeuden!

Te vihaatte sitä, joka kaupunginportin kokouksessa vaatii oikeaa tuomiota, ja inhoatte sitä, joka kertoo totuuden. Te poljette tilattomia ja viette maanvuokrana heidän viljansa. Sen tähden teidän käy näin:

Vaikka te rakennatte taloja hakatuista kivistä, ette saa asua niissä. Vaikka te istutate ihania viinitarhoja, ette saa nauttia niiden viiniä. Sillä minä tiedän teidän rikostenne luvun ja syntienne

määrän. Te sorrhate syytöntä, te otatte lahjuksia ja syrjitte köyhiä oikeuspaikalla. Sen takia viisas vaikenee tällaisena aikana, sillä tämä on paha aika.” Aamos 5: 7-13

Varoituksia seuraa kuitenkin lupaus ja lohdutus Aamoksella. ”Pyrkikää hyvään, älkää pahaan, jotta saisitte elää! Silloin Herra Jumala Sebaot on teidän kanssanne, niin kuin te sanotte hänen olevan. Vihatkaa pahaa ja rakastakaa hyvää! Saattakaa kaupunginportissa oikeus voimaan. Ehkä Herra Jumala Sebaot silloin armahtaa Joosefin heimon jäännöstä.” Aamos 5:14–15.

Ottakaa hyvistä ihmisistä esimerkkiä, älkääkä pahoista! Tämä ohjeen isoäitini oli minun vuonna 1911 syntyneelle äidilleni jättänyt vuoden 1918 paikkeilla. Se on ollut erinomainen neuvo elämää varten noin 90 vuotta sitten. Tätä on kannattanut noudattaa tietämättä, että jo profeetta Aamos oli melkein samaa julistanut n. 750 eKr.

Kirkko oikeutta vailla olevien äänenä

Kirkon on asetettava niiden ääneksi, jotka eivät saa ääntää kuuluviin. Tästä on monia hyviä esimerkkejä kirkon historiassa. Martin Luther King USA:ssa, äiti Teresa Kalkutassa Intiassa, piispa Helder Camara Brasiliassa, arkkipiispa Oscar Arnulfo Romero El Salvadorissa, katolisen kirkon jesuiitat ja marttyyrit vuodelta 1989 San Salvadorissa (mm. Ignacio Ellacuria) jne. Heille kaikille on ollut yhteistä se, että he ovat hakeutuneet vailla täysiä ihmisoikeuksia elävien ihmisten puolelle, lähelle kärsiviä ihmisiä ja he ovat jakaneet heidän osansa ja usein myös heidän kohtalonsa aina marttyyriuteen asti. Heidän inspiraatiolähteenään on ollut Pyhä Raamattu, kristillisen kirkon apostolinen perintö, jota he ovat tahtoneet noudattaa omassa elämässään eri puolilla maailmaa. Heidän on tietenkin suuri määrä monia muita, miehiä ja naisia, jotka ovat toimineet ihmisoikeuksien puolesta lähiympäristössään vailla julkisuuden valokeilaa.

Nämä nykyajan, viime vuosisadan uskontodistajat ovat antaneet vakuuttavan esimerkin Kristuksen seuraamisesta ja sen vaativuudesta ihmisistä painostavien rakenteiden puristuksessa. Jeesuksen vuorisäärä on saanut monet oikeudenmukaisuutta etsivät ihmiset kääntymään niiden puoleen, joita Jeesus nimittää autuaiksi: ”Autuaita ne, joilla on vanhurskauden nälkä ja jano: heidät ravitaan.” ”Autuaita ovat ne, joita vanhurskauden vuoksi vainotaan: heidän on taivasten valtakunta.” Matt.5:6,10.

Vanhan että Uuden testamentin ilmoitusperinne innoituksen lähteenä on vaikuttanut syvästi eri historian vaiheissa kristittyjen eettiseen asennoitumiseen ja vastuuseen. Otan esille yhden esimerkin; viime vuosisadalla eläneen saksalaisen luterilaisen teologin, Dietrich Bonhoefferin (1906–1945) monitahoisen toiminnan Saksassa Kolmannen tasavallan aikana. Hän on pohtinut Jumala-uskon luonnetta ja olemusta syvällisesti teoksissaan, jotka ovat varsinkin lännen protestanttisissa piireissä laajalti tunnettuja ja osittain myös kiistanalaisia. Hän korosti kristinuskon tämänpuoleisuutta, horisontaalisuutta, tuonpuoleisuuden, vertikaalisuuden kustannuksella.

Bonhoeffer osallistui vakaumuksensa mukaisesti Hitlerin vastaiseen toimintaan siinä määrin, että hänet eri vaiheiden jälkeen pidätettiin huhtikuussa 1943 ja vietiin Berliinissä sijaitsevaan Tegelin vankilaan. Sieltä hänet siirrettiin 7.2.1945 Buchenwaldin keskitysleiriin. Ilmassa oli toiveita sodan loppumisesta ja vapauden koittamisesta, mutta toisin kävi. Bonhoeffer vietiin Flossenbürgin kuolemanleirille, missä hän 9.4.1945 kuoli. Vankileirin SS-lääkäri kirjoitti 10 vuotta myöhemmin Bonhoefferin kuolemaa edeltävästä vaiheesta:” Yhden rakennuksen puoliavoimesta ovesta näin pastori Bonhoefferin ennen vankilavaatteiden riisumista polvistuvan lattialle ja rukoilevan palavasti

Jumalaa. Minua liikutti syvästi se tapa, jolla tämä rakastettava mies rukoili, niin hartaana ja niin varmana siitä, että Jumala kuuli häntä. Teloituspaikalla hän rukoili jälleen lyhyen rukouksen ja nousi sitten portaita lavalle rohkeana ja tyynenä. Hänen kuolemansa tapahtui muutamassa sekunnissa. Olen työskennellyt lääkärinä lähes viisikymmentä vuotta, mutta en ole koskaan nähnyt kenenkään kuolevan niin nöyränä ja niin kokonaan Jumalan tahtoon tyytyen.”

Englantilaiselle hengelliselle ystävälleen Chichesterin piispa George Bellille (1883–1958) Bonhoeffer oli huhtikuussa 1945 kirjoittanut jäähyväisensä:

”Kertokaa hänelle (piispa Bellille): tämä on minulle loppu mutta myös elämän alku. Hänen tavoin minä uskon universaaliin kirkolliseen (kristilliseen) veljeyteemme, joka nousee kaikkien nationalististen intressien yläpuolelle.”